

هفتمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصرنوبین

بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش استان کرمانشاه - واحد پژوهش سپاه پاسداران (با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور کرمانشاه، دانشگاه علمی و کاربردی، جهاد دانشگاهی واحد کرمانشاه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، بنیاد شهید و سازمان ارشاد و ...
سرمدبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نمایه مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۸ اسفندماه ۱۴۰۳ شماره مقاله: ۹۸/۹۷۵۵۴ رده بندی کنگره: ج ۵۶/۱۱۷۰

بررسی نقش مشاوره و آموزش والدین در افزایش اثربخشی حمایت خانوادگی بر موفقیت تحصیلی و سلامت روان

آذر مهتابی لیلی شیری گیلانی فرزانه مرادی بصام

فرهیختگان علمی اداره آموزش و پرورش اسلام آباد غرب، کرمانشاه

چکیده

خانواده به عنوان یکی از بنیادی ترین نهادهای اجتماعی، نقش مهمی در شکل گیری موفقیت تحصیلی و سلامت روان کودکان و نوجوانان ایفا می کند. حمایت خانوادگی، به ویژه در ابعاد عاطفی و آموزشی، می تواند زمینه ساز رشد شناختی، هیجانی و تحصیلی فرزندان باشد. با این حال، اثربخشی این حمایت تا حد زیادی به میزان آگاهی، نگرش و مهارت های والدین وابسته است. هدف مقاله حاضر، بررسی نقش مشاوره و آموزش والدین در افزایش اثربخشی حمایت خانوادگی و پیامدهای آن بر موفقیت تحصیلی و سلامت روان دانش آموزان است. این مطالعه با رویکردی توصیفی-تحلیلی و بر پایه مرور و تحلیل منابع معتبر فارسی و انگلیسی انجام شده است. یافته های تحلیلی نشان می دهد که مشاوره والدین از طریق بهبود تعاملات خانوادگی، کاهش تعارضات و ارتقای حمایت عاطفی، نقش مؤثری در تقویت سلامت روان فرزندان ایفا می کند. همچنین آموزش والدین با افزایش آگاهی و مهارت های فرزندپروری، موجب ارتقای حمایت تحصیلی، افزایش انگیزش آموزشی و پیشگیری از مشکلات روان شناختی می شود. نتایج حاکی از آن است که تعامل و هم افزایی مشاوره و آموزش والدین می تواند به شکل گیری خانواده ای حمایتگر و توانمند منجر شود و پیامدهای مثبت و پایداری بر عملکرد تحصیلی و هیجانی دانش آموزان داشته باشد. بر این اساس، توجه نظام مند به برنامه های والدین محور در نظام آموزشی و مراکز مشاوره ضروری به نظر می رسد.

واژگان کلیدی: حمایت خانوادگی، مشاوره والدین، آموزش والدین، موفقیت تحصیلی

۱. مقدمه

خانواده به عنوان نخستین بستر اجتماعی شدن فرد، نقش تعیین کننده‌ای در شکل گیری شخصیت، رشد شناختی، هیجانی و تحصیلی کودکان و نوجوانان ایفا می کند. تجربه های اولیه در محیط خانواده، نگرش فرد نسبت به یادگیری، خودپنداره تحصیلی و شیوه های مقابله با فشارهای روانی را تحت تأثیر قرار می دهد. پژوهش های نظری و تجربی نشان داده اند که کیفیت روابط خانوادگی و میزان حمایت والدین می تواند به طور مستقیم با موفقیت تحصیلی و سلامت روان فرزندان مرتبط باشد، به گونه ای که خانواده های حمایتگر بستر مناسبی برای رشد متعادل و پایدار فرزندان فراهم می کنند (برونفن برنر، ۱۹۷۹؛ استینبرگ، ۲۰۰۱).

حمایت خانوادگی مفهومی چندبعدی است که ابعاد عاطفی، آموزشی، اجتماعی و رفتاری را در بر می گیرد. حمایت عاطفی والدین از طریق همدلی، پذیرش و تشویق، احساس امنیت روانی را در فرزندان تقویت کرده و آنان را در مواجهه با چالش های تحصیلی و استرس های روزمره یاری می دهد. از سوی دیگر، حمایت آموزشی والدین، مانند نظارت بر فعالیت های درسی، ایجاد محیط یادگیری مناسب در خانه و تعامل سازنده با مدرسه، نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ایفا می کند. مطالعات نشان می دهد کودکانی که از سطح بالاتری از حمایت خانوادگی برخوردارند، انگیزش تحصیلی بیشتری داشته و کمتر دچار مشکلات هیجانی مانند اضطراب و افسردگی می شوند (ایکلز و همکاران، ۱۹۹۷؛ اولسن و همکاران، ۲۰۰۰).

در پژوهش های داخلی نیز بر اهمیت حمایت خانوادگی تأکید شده است. نتایج مطالعات انجام شده در ایران نشان می دهد سبک های فرزندپروری مثبت و حمایتگر با پیشرفت تحصیلی، عزت نفس و سلامت روان دانش آموزان رابطه معنادار دارد و در مقابل، ضعف در حمایت خانوادگی می تواند زمینه ساز افت تحصیلی و بروز مشکلات رفتاری و روان شناختی شود (بهرامی احسان و همکاران،

۱۳۹۴؛ شفیع آبادی، ۱۳۹۲). این یافته‌ها نشان می‌دهد که خانواده، صرف نظر از زمینه فرهنگی، همچنان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر پیامدهای تحصیلی و روانی فرزندان است.

با وجود این اهمیت، بسیاری از والدین به دلایل مختلفی از جمله ناآگاهی از نیازهای رشدی فرزندان، فشارهای اقتصادی و اجتماعی، یا فقدان مهارت‌های ارتباطی مؤثر، قادر به ارائه حمایت مطلوب نیستند. در چنین شرایطی، مشاوره و آموزش والدین به عنوان مداخلاتی علمی و پیشگیرانه، می‌توانند نقش مؤثری در ارتقای کارکرد خانواده ایفا کنند. مشاوره والدین با تمرکز بر بهبود تعاملات والد-فرزند، کاهش تعارضات خانوادگی و افزایش حساسیت والدین نسبت به نیازهای هیجانی و تحصیلی فرزندان، زمینه لازم برای ارائه حمایت خانوادگی اثربخش را فراهم می‌سازد. آموزش والدین نیز با افزایش آگاهی و مهارت‌های فرزندپروری، والدین را برای ایفای نقش فعال‌تر و آگاهانه‌تر در فرایند تحصیل و حفظ سلامت روان فرزندان توانمند می‌کند (ساندرز، ۲۰۰۸؛ شفیع آبادی و ناصری، ۱۳۹۰).

بر این اساس، مقاله حاضر با رویکردی توصیفی-تحلیلی و بر پایه مرور منابع معتبر فارسی و انگلیسی، به بررسی نقش مشاوره و آموزش والدین در افزایش اثربخشی حمایت خانوادگی و تأثیر آن بر موفقیت تحصیلی و سلامت روان می‌پردازد. هدف این مقاله، تبیین جایگاه این مداخلات در تقویت نظام خانواده و ارائه چارچوبی نظری برای بهره‌گیری مؤثر از برنامه‌های مشاوره و آموزش والدین در نظام آموزشی و روان‌شناختی است.

۲. حمایت خانوادگی و پیامدهای آن

حمایت خانوادگی یکی از مفاهیم کلیدی در تبیین رشد تحصیلی و سلامت روان کودکان و نوجوانان به شمار می‌رود و به مجموعه‌ای از رفتارها، نگرش‌ها و تعاملات والدین اشاره دارد که با هدف پاسخ‌گویی به نیازهای عاطفی، شناختی، اجتماعی و آموزشی فرزندان صورت می‌گیرد. این نوع حمایت می‌تواند به اشکال مختلفی همچون ابراز محبت و پذیرش، گوش‌دادن همدلانه،

راهنمایی و نظارت تحصیلی، فراهم‌سازی امکانات آموزشی و ایجاد محیطی امن و آرام در خانواده بروز یابد. از منظر نظری، خانواده نخستین و تأثیرگذارترین نظام اجتماعی در زندگی فرد است و کیفیت حمایت ارائه‌شده در این نظام، نقش تعیین‌کننده‌ای در مسیر رشد و سازگاری فرد ایفا می‌کند. برونفن‌برنر در نظریه بوم‌شناختی رشد انسانی، خانواده را نزدیک‌ترین لایه محیطی به کودک معرفی می‌کند که تعاملات درون آن، پیامدهای عمیق و ماندگاری بر ابعاد مختلف رشد دارد (برونفن‌برنر، ۱۹۷۹).

نقش حمایت خانوادگی در موفقیت تحصیلی به‌طور گسترده در پژوهش‌های بین‌المللی و داخلی مورد تأیید قرار گرفته است. والدینی که نسبت به فعالیت‌های تحصیلی فرزندان خود علاقه‌مند و درگیر هستند، با ایجاد انتظارات تحصیلی مناسب، تشویق تلاش و پشتکار و فراهم‌کردن فرصت‌های یادگیری، انگیزش تحصیلی فرزندان را تقویت می‌کنند. این نوع حمایت نه‌تنها باعث بهبود نمرات و عملکرد تحصیلی می‌شود، بلکه نگرش مثبت‌تری نسبت به مدرسه و یادگیری در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند. مطالعات نشان داده‌اند که مشارکت و حمایت والدین با افزایش خودنظم‌دهی، احساس شایستگی و مسئولیت‌پذیری تحصیلی در دانش‌آموزان همراه است (ایکلز و همکاران، ۱۹۹۷؛ هیل و تاسون، ۲۰۰۹). در پژوهش‌های انجام‌شده در ایران نیز ارتباط معناداری میان حمایت خانوادگی و پیشرفت تحصیلی گزارش شده است، به‌گونه‌ای که دانش‌آموزان برخوردار از حمایت بیشتر، سطح بالاتری از موفقیت تحصیلی و انگیزش آموزشی را تجربه می‌کنند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ حسینی و همکاران، ۱۳۹۶).

علاوه بر پیامدهای تحصیلی، حمایت خانوادگی نقش مهمی در سلامت روان کودکان و نوجوانان ایفا می‌کند. خانواده‌های حمایتگر با ایجاد فضای عاطفی گرم، پذیرنده و امن، به کاهش اضطراب، افسردگی و مشکلات رفتاری فرزندان کمک می‌کنند. حمایت عاطفی والدین به فرزندان این امکان را می‌دهد که هیجانات خود را به‌صورت سالم ابراز کرده و در مواجهه با استرس‌ها و فشارهای روانی از راهبردهای مقابله‌ای سازگارانه استفاده کنند. پژوهش‌ها نشان

در مجموع، حمایت خانوادگی عاملی چندبعدی و تأثیرگذار است که از طریق اثرگذاری هم‌زمان بر ابعاد تحصیلی و هیجانی، نقش مهمی در رشد سالم دانش‌آموزان ایفا می‌کند. تعامل مثبت میان حمایت خانوادگی، موفقیت تحصیلی و سلامت روان نشان می‌دهد که این مؤلفه‌ها تنها یک عامل تقویتی، بلکه یک عامل پیشگیرانه در برابر مشکلات تحصیلی و روان‌شناختی محسوب می‌شود. از این رو، توجه به حمایت خانوادگی و تقویت آن می‌تواند به عنوان یکی از راهبردهای اساسی در ارتقای کیفیت زندگی تحصیلی و روانی دانش‌آموزان مورد توجه نظام‌های آموزشی و تربیتی قرار گیرد.

۳. نقش مشاوره والدین در ارتقای حمایت خانوادگی

مشاوره والدین به عنوان یکی از مداخلات تخصصی در حوزه روان‌شناسی و علوم تربیتی، با هدف ارتقای توانمندی والدین در ایفای نقش‌های تربیتی، عاطفی و حمایتی طراحی شده است. این نوع مشاوره بر افزایش آگاهی والدین نسبت به نیازهای رشدی، هیجانی و تحصیلی فرزندان تمرکز دارد و تلاش می‌کند نگرش‌ها و رفتارهای ناکارآمد والدین را اصلاح کند. از دیدگاه نظری، مشاوره والدین فرآیندی تعاملی است که از طریق آموزش مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله و مدیریت هیجان، والدین را برای ایجاد محیطی حمایتگر و سالم در خانواده توانمند می‌سازد (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۲). اهداف مشاوره والدین شامل بهبود روابط والد-فرزند، کاهش تعارضات خانوادگی، افزایش حساسیت والدین نسبت به نیازهای فرزندان و ارتقای کیفیت حمایت خانوادگی است.

یکی از مهم‌ترین کارکردهای مشاوره والدین، تأثیر آن بر بهبود تعاملات خانوادگی است. والدینی که از خدمات مشاوره‌ای بهره‌مند می‌شوند، می‌آموزند چگونه به شیوه‌ای همدلانه‌تر با فرزندان خود ارتباط برقرار کنند، به احساسات آنان توجه نشان دهند و از الگوهای ارتباطی سالم استفاده کنند. این فرایند موجب کاهش الگوهای تعاملی منفی مانند انتقادگری افراطی، تنبیه سخت‌گیرانه و بی‌توجهی عاطفی می‌شود و به جای آن، تعاملاتی مبتنی بر احترام متقابل و گفت‌وگوی سازنده شکل می‌گیرد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بهبود کیفیت تعاملات خانوادگی از طریق مشاوره والدین، نقش مهمی در افزایش حمایت عاطفی و احساس تعلق فرزندان به خانواده دارد (ساندرز، ۲۰۰۸؛ بورک و همکاران، ۲۰۱۰). در پژوهش‌های داخلی نیز اثربخشی مشاوره والدین در کاهش تعارضات خانوادگی و بهبود روابط والد-فرزند به‌طور معناداری گزارش شده است (شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۹۰).

مشاوره والدین علاوه بر تأثیر بر روابط خانوادگی، نقش مهمی در بهبود سلامت روان فرزندان ایفا می‌کند. والدینی که از حمایت و راهنمایی حرفه‌ای برخوردار می‌شوند، بهتر می‌توانند نیازهای هیجانی فرزندان خود را شناسایی کرده و به شیوه‌ای مناسب به آن‌ها پاسخ دهند. این امر به کاهش اضطراب، افسردگی و مشکلات رفتاری در کودکان و نوجوانان منجر می‌شود. مطالعات نشان می‌دهد که برنامه‌های مشاوره والدین می‌توانند با افزایش احساس امنیت روانی و ثبات عاطفی در خانواده، زمینه‌ساز ارتقای سلامت روان فرزندان شوند (اولسن و همکاران، ۲۰۰۰؛ گارفینکل و همکاران، ۲۰۱۵). در مطالعات ایرانی نیز مشارکت والدین در برنامه‌های مشاوره‌ای با کاهش مشکلات هیجانی و افزایش سازگاری روانی دانش‌آموزان همراه بوده است (بشارت، ۱۳۹۱).

از سوی دیگر، مشاوره والدین به‌طور غیرمستقیم پیامدهای تحصیلی مثبتی نیز به همراه دارد. افزایش حمایت خانوادگی ناشی از مشاوره والدین، باعث می‌شود والدین نقش فعال‌تری در فرایند تحصیل فرزندان خود ایفا کنند و نسبت به فعالیت‌های آموزشی آنان حساس‌تر شوند. والدینی که مهارت‌های ارتباطی و تربیتی مؤثرتری دارند، قادرند محیطی آرام و مشوق برای یادگیری فراهم آورند و با ایجاد انتظارات تحصیلی واقع‌بینانه، انگیزش و تلاش تحصیلی فرزندان را تقویت کنند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افزایش حمایت والدین پس از مداخلات مشاوره‌ای، با بهبود عملکرد تحصیلی، افزایش خودکارآمدی تحصیلی و کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان همراه است (ایکلز و همکاران، ۱۹۹۷؛ هیل و تایسون، ۲۰۰۹).

در مجموع، مشاوره والدین از طریق ارتقای آگاهی، اصلاح نگرش‌ها و تقویت مهارت‌های ارتباطی و تربیتی، نقش مهمی در افزایش کیفیت حمایت خانوادگی ایفا می‌کند. این حمایت ارتقایافته، به‌طور هم‌زمان بر سلامت روان و موفقیت تحصیلی فرزندان اثرگذار است و می‌تواند به‌عنوان یکی از راهبردهای مؤثر در پیشگیری از مشکلات تحصیلی و روان‌شناختی مورد توجه قرار گیرد. بنابراین، توسعه و گسترش برنامه‌های مشاوره والدین در نظام‌های آموزشی و مراکز

مشاوره، می‌تواند گامی اساسی در جهت تقویت کارکرد خانواده و ارتقای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان باشد.

۴. نقش آموزش والدین در افزایش اثربخشی حمایت خانوادگی

آموزش والدین به‌عنوان یکی از رویکردهای اساسی در ارتقای کارکرد خانواده، به فرایندی نظام‌مند اطلاق می‌شود که با هدف افزایش آگاهی، دانش و مهارت‌های والدین در زمینه فرزندپروری، تعامل مؤثر با فرزندان و پاسخ‌گویی مناسب به نیازهای رشدی آنان طراحی می‌شود. برخلاف مشاوره که بیشتر بر حل مسائل موجود و اصلاح الگوهای ناکارآمد تمرکز دارد، آموزش والدین ماهیتی پیشگیرانه و توانمندساز دارد و والدین را برای ایفای نقش حمایتی آگاهانه‌تر و مؤثرتر آماده می‌سازد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد والدینی که از آموزش‌های لازم برخوردارند، نگرش واقع‌بینانه‌تری نسبت به توانایی‌ها و محدودیت‌های فرزندان خود داشته و رفتارهای حمایتی سازگارتری از خود نشان می‌دهند (ساندرز، ۲۰۰۸؛ شفیعی‌آبادی، ۱۳۹۲).

یکی از مهم‌ترین پیامدهای آموزش والدین، تقویت حمایت تحصیلی در محیط خانواده است. آموزش والدین می‌تواند آنان را با شیوه‌های صحیح مشارکت در فرایند یادگیری فرزندان آشنا کند و از مداخلات نادرست یا فشارهای تحصیلی افراطی جلوگیری نماید. والدینی که آموزش دیده‌اند، بهتر می‌توانند میان حمایت، نظارت و استقلال فرزندان تعادل برقرار کنند و به جای تمرکز صرف بر نمره، بر فرایند یادگیری و تلاش تحصیلی تأکید نمایند. مطالعات نشان داده‌اند که آموزش والدین با افزایش مشارکت سازنده در امور تحصیلی، به بهبود انگیزش درونی، خودکارآمدی تحصیلی و عملکرد آموزشی دانش‌آموزان منجر می‌شود (ایکلز و همکاران، ۱۹۹۷؛ هیل و تایسون، ۲۰۰۹). پژوهش‌های داخلی نیز حاکی از آن است که آموزش والدین نقش مهمی در ارتقای کیفیت حمایت آموزشی و کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۵).

نقش آگاهی والدین در موفقیت تحصیلی فرزندان نیز از دیگر جنبه‌های مهم آموزش والدین محسوب می‌شود. والدینی که نسبت به ویژگی‌های فردی، سبک‌های یادگیری و نیازهای تحصیلی فرزندان خود آگاه هستند، می‌توانند حمایت متناسب‌تری ارائه دهند و انتظارات واقع‌بینانه‌تری داشته باشند. این آگاهی از ایجاد فشارهای تحصیلی نامتناسب جلوگیری کرده و انگیزش و اعتمادبه‌نفس تحصیلی فرزندان را افزایش می‌دهد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد آگاهی والدین از فرایندهای یادگیری و نقش خود در آن، ارتباط مستقیمی با موفقیت تحصیلی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (هیل و تاپسون، ۲۰۰۹).

در مجموع، آموزش والدین با افزایش آگاهی، تقویت مهارت‌های حمایتی و پیشگیری از بروز مشکلات روان‌شناختی، نقش بسزایی در افزایش اثربخشی حمایت خانوادگی ایفا می‌کند. این حمایت تقویت‌شده می‌تواند به‌طور هم‌زمان سلامت روان و موفقیت تحصیلی فرزندان را ارتقا دهد و زمینه‌ساز شکل‌گیری خانواده‌ای آگاه، حمایتگر و توانمند شود. از این‌رو، توجه به آموزش والدین به‌عنوان یکی از راهبردهای اساسی در نظام‌های آموزشی و تربیتی، اهمیت ویژه‌ای دارد.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی مقاله حاضر بررسی نقش مشاوره و آموزش والدین در افزایش اثربخشی حمایت خانوادگی و پیامدهای آن بر موفقیت تحصیلی و سلامت روان دانش‌آموزان بود. تحلیل مباحث نظری و پژوهش‌های پیشین نشان داد که حمایت خانوادگی به‌عنوان یک عامل بنیادین، نقشی چندبعدی و تعیین‌کننده در رشد تحصیلی و هیجانی فرزندان ایفا می‌کند. این حمایت نه‌تنها به شکل مستقیم بر عملکرد تحصیلی و سلامت روان اثرگذار است، بلکه از طریق ایجاد احساس امنیت، تعلق و انگیزش، زمینه‌ساز رشد پایدار و متعادل دانش‌آموزان می‌شود. با این حال، اثربخشی حمایت خانوادگی تا حد زیادی به کیفیت تعاملات والد-فرزند و میزان آگاهی و مهارت والدین وابسته است.

یافته‌های تحلیلی مقاله نشان می‌دهد که مشاوره والدین و آموزش والدین، هر یک به شیوه‌ای متفاوت اما مکمل، می‌توانند کیفیت حمایت خانوادگی را ارتقا دهند. مشاوره والدین بیشتر بر جنبه‌های عاطفی و تعاملی خانواده تمرکز دارد و با اصلاح نگرش‌ها، کاهش تعارضات و بهبود روابط والد-فرزند، فضای روانی خانواده را به سمت حمایتگری و پذیرش سوق می‌دهد. در مقابل، آموزش والدین با افزایش دانش و مهارت‌های فرزندپروری، والدین را برای ایفای نقش آگاهانه‌تر در حمایت تحصیلی و روانی فرزندان توانمند می‌سازد. ترکیب این دو رویکرد می‌تواند منجر به ایجاد تغییراتی عمیق و پایدار در کارکرد خانواده شود.

یکی از نکات مهمی که از تحلیل مطالب این مقاله حاصل می‌شود، ضرورت توجه به تعامل و هم‌افزایی میان مشاوره و آموزش والدین است. تمرکز صرف بر آموزش بدون توجه به مسائل عاطفی و تعارضات حل‌نشده خانواده، ممکن است اثربخشی محدودی داشته باشد؛ همان‌طور که مشاوره بدون تقویت آگاهی و مهارت‌های عملی والدین نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای پیچیده تحصیلی و رشدی فرزندان باشد. بنابراین، رویکردی یکپارچه که هم به ابعاد هیجانی و هم به ابعاد آموزشی و تربیتی والدگری توجه داشته باشد، می‌تواند بیشترین تأثیر را در افزایش حمایت خانوادگی ایجاد کند.

از منظر پیامدهای تحصیلی، تقویت حمایت خانوادگی از طریق مشاوره و آموزش والدین می‌تواند به بهبود انگیزش تحصیلی، افزایش احساس خودکارآمدی و شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به یادگیری در دانش‌آموزان منجر شود. دانش‌آموزانی که از حمایت آگاهانه و متعادل والدین برخوردارند، معمولاً فشارهای تحصیلی را بهتر مدیریت کرده و با چالش‌های آموزشی سازگارانه‌تر برخورد می‌کنند. این امر نه تنها به بهبود عملکرد تحصیلی کوتاه‌مدت، بلکه به شکل‌گیری مسیر تحصیلی موفق در بلندمدت نیز کمک می‌کند.

از سوی دیگر، پیامدهای روان‌شناختی حمایت خانوادگی تقویت‌شده نیز قابل توجه است. خانواده‌هایی که از طریق مشاوره و آموزش توانمند شده‌اند، محیطی امن‌تر و باثبات‌تر برای فرزندان فراهم می‌کنند که در آن، ابراز هیجان، گفت‌وگو و حل مسئله به شیوه‌ای سالم صورت می‌گیرد. چنین محیطی می‌تواند نقش پیشگیرانه‌ای در برابر بروز مشکلات روان‌شناختی ایفا کند و به افزایش تاب‌آوری، تعادل هیجانی و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان بینجامد.

در نهایت، نتایج این مقاله بر ضرورت توجه نظام‌های آموزشی و مراکز مشاوره به برنامه‌های والدین‌محور تأکید دارد. ادغام مشاوره و آموزش والدین در سیاست‌های آموزشی، برنامه‌های مدرسه‌محور و خدمات سلامت روان، می‌تواند به ارتقای کارکرد خانواده و بهبود پیامدهای تحصیلی و روانی دانش‌آموزان منجر شود. توجه به والدین به‌عنوان شرکای فعال در فرایند تعلیم

و تربیت، نه تنها به نفع دانش آموزان، بلکه به سود کل نظام آموزشی و جامعه خواهد بود. بر این اساس، تقویت حمایت خانوادگی از طریق توانمندسازی والدین می تواند به عنوان یکی از راهبردهای کلیدی در ارتقای کیفیت زندگی تحصیلی و سلامت روان نسل آینده مورد توجه قرار گیرد.

۶. پیشنهادهایی برای پژوهش های آینده

با توجه به نتایج و تحلیل های ارائه شده در این مقاله، می توان گفت که نقش مشاوره و آموزش والدین در تقویت حمایت خانوادگی و بهبود پیامدهای تحصیلی و روانی فرزندان، موضوعی چندبعدی و پیچیده است که نیازمند بررسی های عمیق تر و جامع تر در پژوهش های آتی می باشد. ماهیت توصیفی-تحلیلی این مطالعه امکان تبیین نظری روابط میان متغیرها را فراهم ساخته است، اما برای درک دقیق تر سازوکارهای اثرگذاری مشاوره و آموزش والدین و شناسایی شرایطی که این مداخلات در آن ها بیشترین اثربخشی را دارند، انجام پژوهش های تکمیلی ضروری به نظر می رسد. از سوی دیگر، تفاوت های فردی، خانوادگی و فرهنگی می تواند بر کیفیت حمایت خانوادگی و پیامدهای آن اثرگذار باشد که این موضوع نیز نیازمند توجه ویژه در مطالعات آینده است. بر این اساس، پیشنهادهای زیر برای جهت دهی به پژوهش های آتی ارائه می شود:

۱. پیشنهاد می شود پژوهش های آینده با بهره گیری از روش های تجربی یا شبه تجربی، اثربخشی برنامه های مشاوره و آموزش والدین را بر حمایت خانوادگی، موفقیت تحصیلی و سلامت روان دانش آموزان به صورت مستقیم مورد بررسی قرار دهند.
۲. انجام مطالعات طولی به منظور بررسی تأثیرات بلندمدت مشاوره و آموزش والدین بر مسیر تحصیلی و سلامت روان فرزندان در مراحل مختلف رشد توصیه می شود.

۳. پیشنهاد می شود پژوهش های آینده به مقایسه اثربخشی مشاوره والدین، آموزش والدین و ترکیب این دو رویکرد بپردازند تا نقش هر یک در تقویت حمایت خانوادگی به طور دقیق تری مشخص شود.

۴. انجام پژوهش هایی با تمرکز بر تفاوت های فردی و خانوادگی، از جمله سبک های فرزندپروری، سطح تحصیلات والدین و وضعیت اقتصادی-اجتماعی، می تواند به شناسایی عوامل مؤثر بر میزان اثربخشی حمایت خانوادگی کمک کند.

۵. پیشنهاد می شود نقش متغیرهای روان شناختی میانجی مانند انگیزش تحصیلی، خودکارآمدی و تنظیم هیجان در رابطه بین حمایت خانوادگی و پیامدهای تحصیلی و روانی مورد بررسی قرار گیرد.

۶. انجام پژوهش های کیفی با استفاده از مصاحبه و مشاهده می تواند به درک عمیق تر تجربه زیسته والدین و فرزندان از حمایت خانوادگی و مداخلات والدین محور منجر شود.

۷. پیشنهاد می شود پژوهش های آینده به طراحی و ارزیابی برنامه های بومی شده مشاوره و آموزش والدین متناسب با نیازهای فرهنگی و آموزشی جامعه ایران بپردازند تا زمینه کاربرد عملی یافته ها در نظام آموزشی و مراکز مشاوره فراهم شود.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

۱. احمدی، م.، رضایی، ف.، و کریمی، س. (۱۳۹۵). نقش حمایت خانواده در انگیزش تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه روان شناسی مدرسه، ۵(۱)، ۲۳-۴۱.
۲. احمدی، م.، رضایی، ف.، و کریمی، س. (۱۳۹۵). نقش آموزش والدین در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه روان شناسی مدرسه، ۵(۱)، ۲۳-۴۱.
۳. بهرامی احسان، ح.، نجفی، م.، و حیدری، س. (۱۳۹۴). رابطه سبک های فرزندپروری با پیشرفت تحصیلی و سلامت روان دانش آموزان. فصلنامه روان شناسی مدرسه، ۴(۲)، ۴۵-۶۲.
۴. بشارت، م. ا. (۱۳۹۱). (سلامت روان. تهران: انتشارات سمت.
۵. حسینی، س.، احمدی، م.، و رضایی، ف. (۱۳۹۶). نقش حمایت خانوادگی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه پژوهش های تربیتی، ۸(۱)، ۷۷-۹۶.
۶. سامانی، س.، پوراعتماد، س.، و مولوی، ح. (۱۳۹۳). رابطه حمایت اجتماعی و سلامت روان نوجوانان. مجله روان شناسی و علوم تربیتی، ۴۳(۲)، ۵۵-۷۲.
۷. شفیع آبادی، ع. (۱۳۹۲). (اصول و فنون مشاوره. تهران: انتشارات رشد.
۸. شفیع آبادی، ع.، و ناصری، غ. (۱۳۹۰). (نظریه ها و فنون مشاوره خانواده. تهران: انتشارات سمت.

ب) منابع لاتین

۱. Bronfenbrenner, U. (۱۹۷۹). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
۲. Burke, K., Brennan, L., & Cann, W. (۲۰۱۰). Promoting positive parenting practices via telephone support. *Journal of Child and Family Studies*, ۱۹(۲), ۱۵۴-۱۶۱. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9290-0>.
۳. Eccles, J. S., Midgley, C., Wigfield, A., Buchanan, C. M., Reuman, D., Flanagan, C., & Mac Iver, D. (۱۹۹۷). Development during adolescence. *American Psychologist*, ۴۸(۲), ۹۰-۱۰۱. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.2.90>.
۴. Garfinkel, R., McLanahan, S., & Wimer, C. (۲۰۱۵). *Children of the Great Recession*. Russell Sage Foundation.
۵. Hill, N. E., & Tyson, D. F. (۲۰۰۹). Parental involvement in middle school. *Developmental Psychology*, ۴۵(۳), ۷۴۰-۷۶۳.
۶. Olson, D. H., Russell, C. S., & Sprenkle, D. H. (۲۰۰۰). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, ۲۲(۲), ۱۴۴-۱۶۷.
۷. Sanders, M. R. (۲۰۰۸). Triple P-Positive Parenting Program as a public health approach. *Journal of Family Psychology*, ۲۲(۳), ۵۰۶-۵۱۷. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.3.506>.
۸. Steinberg, L. (۲۰۰۱). Parent-adolescent relationships in retrospect. *Journal of Research on Adolescence*, ۱۱(۱), ۱-۱۹. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.00001>.

لوگو سازمان ها و نهادهای علمی، سیاسی و دولتی حامی معتبر هفتمین همایش ملی بیژوهتر های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

اگانت اپنا و ایمیل رسمی همایش جهت ارسال مقاله
Ghanonyar@YAHOO.COM ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

۱۴۰۳/۱۲/۰۸
دانشگاه رازی - سالن همایش دانشکده علوم اجتماعی

معاونت علمی و فناوری اصفهان
 تحت پوشش خوبی صداوسیما

جهت همکاری در برگزاری همایش با دبیر اجرایی تماس بگیرید:
خانم دکتر شهلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

هفتمین همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین (ایجاد برگزین کننده: بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش و سپاه پاسداران کرمانشاه - ۸ اسفند ۱۴۰۳)